

بسم الله الرحمن الرحيم

جواب سوال

صحت و تفسیر «عُصْبَةُ مِنَ الْمُسْلِمِينَ يَفْتَتِحُونَ الْبَيْتَ الْأَبْيَضَ» چگونه است؟

(ترجمه)

به جواب ابرار ثوابته

سوال:

السلام عليكم ورحمة الله وبركاته!

الله سبحانه وتعالى به شما برکت دهد! نزد من سوالی است.

نامه‌ای به جابر ابن سمرة نوشتم و بدست غلام خود فرستادم. در این نامه نوشتم در مورد چیزی که از رسول الله صلی الله علیه وسلم شنیدی برایم خبر بده. گفت: جابر ابن عبدالله برایم نوشت که از رسول الله صلی الله علیه وسلم در شام روز جمعه که اسلمی رجم شده بود، شنیدم که می‌گفت: «لَا يَزَالُ الدِّينُ قَائِمًا حَتَّى تَقُومَ السَّاعَةُ، أَوْ يَكُونَ عَلَيْكُمْ اثْنَا عَشَرَ خَلِيفَةً كُلُّهُمْ مِنْ قُرَيْشٍ». هم‌چنان شنیدم که می‌فرمود: «عُصْبَةُ الْمُسْلِمِينَ يَفْتَتِحُونَ الْبَيْتَ الْأَبْيَضَ، بَيْتَ كِسْرَى وَأَلِ كِسْرَى» و نیز شنیدم که می‌فرمود: «إِنَّ بَيْنَ يَدَيِ السَّاعَةِ كَذَّابِينَ، فَاحْذَرُوهُمْ» هم‌چنان شنیدم که می‌فرمود: «إِذَا أَعْطَى اللَّهُ أَحَدَكُمْ خَيْرًا، فَلْيَبْدَأْ بِنَفْسِهِ، وَأَهْلِ بَيْتِهِ» و نیز شنیدم که می‌فرمود: «أَنَا فَرَطُكُمْ عَلَى الْحَوْضِ» صحت این حدیث چگونه است؟ و توضیح و شرح «عُصْبَةُ الْمُسْلِمِينَ يَفْتَتِحُونَ الْبَيْتَ الْأَبْيَضَ» چطور است؟

جواب:

وعليكم السلام ورحمة الله وبركاته!

1- حدیث شریفی که شما در سوال خود ذکر نمودید، روایت احمد است و هم‌چنان مسلم با تفاوت اندکی در الفاظ این حدیث شریف از عامر بن سعد ابی وقاص چنین روایت نموده است:

«كَتَبْتُ إِلَى جَابِرِ بْنِ سَمْرَةَ مَعَ غَلَامِي نَافِعٍ أَنْ أَخْبِرَنِي بِشَيْءٍ سَمِعْتَهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَالَ فَكَتَبَ إِلَيَّ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَوْمَ جُمُعَةٍ عَشِيَّةَ رَجْمِ الْأَسْلَمِيِّ يَقُولُ: "لَا يَزَالُ الدِّينُ قَائِمًا حَتَّى تَقُومَ السَّاعَةُ أَوْ يَكُونَ عَلَيْكُمْ اثْنَا عَشَرَ خَلِيفَةً كُلُّهُمْ مِنْ قُرَيْشٍ" وَسَمِعْتُهُ يَقُولُ: "عُصْبَةُ مِنَ الْمُسْلِمِينَ يَفْتَتِحُونَ الْبَيْتَ الْأَبْيَضَ بَيْتَ كِسْرَى أَوْ آلِ كِسْرَى" وَسَمِعْتُهُ يَقُولُ: "إِنَّ بَيْنَ يَدَيِ السَّاعَةِ كَذَّابِينَ فَاحْذَرُوهُمْ" وَسَمِعْتُهُ يَقُولُ: "إِذَا أَعْطَى اللَّهُ أَحَدَكُمْ خَيْرًا فَلْيَبْدَأْ بِنَفْسِهِ وَأَهْلِ بَيْتِهِ" وَسَمِعْتُهُ يَقُولُ: "أَنَا الْفَرَطُ عَلَى الْحَوْضِ».

ترجمه: به جابر ابن سمرة نامه‌ای نوشتم که غلام نافع این نامه را رساند و در این نامه گفته بودم از آنچه از رسول الله صلی الله علیه وسلم شنیدی، برایم خبر بده. وی گفت: در شام روز جمعه که اسلمی رجم شده بود شنیدم که رسول الله صلی الله علیه وسلم

وسلم می‌فرمود: «این دین تا قیامت بر پا است و یا دوازده خلیفه بر شما می‌آید که همه‌شان از قریش هستند.» و هم‌چنان شنیدیم که می‌فرمود: «گروهی از مسلمانان کاخ سفید را که همانا کاخ کسری و اهل کسری است فتح می‌کنند.» و هم‌چنان شنیدیم که می‌فرمود: «پیش از قیامت دروغ‌گویانی می‌آیند که باید از آن‌ها حذر کنید.» هم‌چنان شنیدیم که می‌فرمودند: «وقتی الله سبحانه و تعالی مالی را برای یکی از شما داد، باید (در مصرف و انفاق آن) از خود و خانواده خود شروع کند.» و هم‌چنان شنیدیم که می‌فرمود: «من بالای حوض (کوثر) منتظر شما هستم.»

این حدیث صحیح است و همین که در کتاب مسلم روایت شده به صحت آن کفایت می‌کند.

2- اما نسبت به تفسیر و توضیح این حدیث باید گفت که در این حدیث مسائل متعددی است که اولین مسأله این قول رسول الله صلی الله علیه وسلم است: «لَا يَزَالُ الدِّينُ قَائِمًا حَتَّى تَقُومَ السَّاعَةُ أَوْ يَكُونَ عَلَيْكُمْ اثْنَا عَشَرَ خَلِيفَةً كُلُّهُمْ مِنْ قُرَيْشٍ» که علماء در مورد مفهوم و معنی مقصود این بخش حدیث اختلاف دارند. قول راجح آن نظری است که ابن جوزی در "كشف المشكل من حدیث الصحیحین" در مورد این حدیث شریف در تحت بند سوم ذکر نموده و گفته است: «وجه سوم اینست که منظور از دوازده خلیفه در تمام مدت خلافت تا روز قیامت است که این خلفاء به صواب و حق عمل می‌نمایند؛ اگرچه پی در پی نیایند. گاهی مرد عادل خلیفه می‌شود؛ اما بعد از آن کسی می‌آید که ظلم می‌کند؛ سپس بعد از آن کسی می‌آید که عدالت را رعایت می‌کند. به این ترتیب، عدالت و عدل دوازده نفر تا روز قیامت تمام می‌شود. روایتی که ابومنصور نقل نموده نیز به همین امر دلالت می‌کند. ابویجر برای ما حدیث گفت که ابوالمجدل برایش گفته و بر آن قسم یاد نموده است:

«أَنَّهُ لَا تَهْلِكُ هَذِهِ الْأُمَّةُ حَتَّى يَكُونَ فِيهَا اثْنَا عَشَرَ خَلِيفَةً كُلُّهُمْ يَعْمَلُ بِالْهُدَى وَدِينِ الْحَقِّ، مِنْهُمْ رَجُلَانِ مِنْ أَهْلِ بَيْتِ النَّبِيِّ ﷺ، يَعْيشُ أَحَدُهُمْ أَرْبَعِينَ سَنَةً وَالْآخَرُ ثَلَاثِينَ سَنَةً»

ترجمه: یقیناً که این امت از بین نمی‌رود، مگر این که دوازده خلیفه بیاید که همه‌شان به هدایت و دین حق عمل می‌کنند. از این دوازده خلیفه دو نفرشان از اهل بیت رسول الله صلی الله علیه وسلم هستند که یکی از ایشان چهل سال زندگی می‌کند و دیگری سی سال.»

نظر فوق رأی و نظر راجح‌تر است؛ اما الله سبحانه و تعالی از همه داناتر است؛ زیرا این حدیث می‌گوید: «لَا يَزَالُ الدِّينُ قَائِمًا حَتَّى تَقُومَ السَّاعَةُ أَوْ يَكُونَ عَلَيْكُمْ اثْنَا عَشَرَ خَلِيفَةً كُلُّهُمْ مِنْ قُرَيْشٍ» پس سخن در مورد قیام دین تا روز قیامت است که تکمیل شدن دوازده خلیفه از قریش با این موضوع خلل وارد می‌کند؛ چنانچه خلفای بسیاری از قریش و غیر قریش حکومت نموده اند؛ لذا مناسب اینست که این حدیث بر دوازده خلیفه مخصوص از قریش حمل شود که این دوازده نفر تنها خلیفه نیستند که مانند سائر خلفاء به اسلام حکم کنند؛ بلکه آنان خلفای مخصوصی هستند که از سائر خلفاء متفاوت بوده و به عدل و حق بر منهج نبوت حکم می‌کنند. پس خلافت ایشان خلافتی است که به هدایت و دین حق عمل می‌شود. بعید نیست که خلفای راشده اربعه از جمله همین خلفاء باشند و پنجم شان عمرابن عبدالعزیز باشد و در آینده با قیام خلافت بر منهج نبوت راشده ثانی کسانی بیایند که به روش ایشان عمل کنند و همان طریقه ایشان را دنبال نمایند. یعنی خلفایی باشند که تا قام قیامت بر اسلام حکم کنند؛ سپس حکومت‌های جبریه‌ای که حاکم است، از بین برود و خلافت بر منهج نبوت باز گردد؛ چنانچه رسول الله صلی الله علیه وسلم در حدیث نعمان بن بشیر به روایت حدیث فرموده که در زمان این خلافت دوم بر منهج نبوت خلفاء بسیاری می‌آیند که به اسلام حکم می‌کنند که هفت نفرشان خلفای عادل و راشده بر منهج نبوت هستند؛ اگرچه عهد و زمان‌شان به صورت پی در پی نیست و به این

ترتیب، دوازده خلیفه عادل بر منهج نبوت کامل می‌شود. این نظری است که من آن را ترجیح می‌دهم. الله سبحانه و تعالی از همه داناتر است.

3- اما معنی فرموده رسول الله صلی الله علیه وسلم: «عُصِيْبَةٌ مِنَ الْمُسْلِمِيْنَ يَفْتَتِحُوْنَ الْبَيْتَ الْاَبْيَضَ» هدف از کاخ سفید همان کاخی است که در خود این حدیث شریف توضیح و تفسیر شده است؛ چنانچه رسول الله صلی الله علیه وسلم در تفسیر آن فرموده است: «الْبَيْتُ الْاَبْيَضُ بَيْتُ كِسْرَىٰ أَوْ آلِ كِسْرَىٰ»

پس معلوم است که منظور از کاخ سفید کاخ کسری است که اصحاب رسول الله صلی الله علیه وسلم در زمان عمر ابن خطاب رضی الله عنهم اجمعین فتح نمودند. در شرح نووی بر کتاب مسلم آمده است: «این گفته رسول الله علیه وسلم عُصِيْبَةٌ مِنَ الْمُسْلِمِيْنَ يَفْتَتِحُوْنَ الْبَيْتَ الْاَبْيَضَ بَيْتُ كِسْرَىٰ، این از معجزات آشکار رسول الله صلی الله علیه وسلم است که آن را صحابه به لطف الله سبحانه و تعالی فتح کردند. و "عصیبه" تصغیر "عصبة" است که عبارت از جماعت است و "کسری" به کسر کاف و فتح کاف خوانده شده است.»

4- این گفته رسول الله صلی الله علیه وسلم: «إِنَّ بَيْنَ يَدَيِ السَّاعَةِ كَذَابِيْنَ فَأَحْذَرُوهُمْ» علماء این قول را به وجوهات متعددی حمل نمودند که صاحب کتاب مرقاة المفاتیح شرح مشکاة المصابیح به گونه ذیل ذکر نموده است:

«از جابر بن سمرة روایت است که گفت شنیدم که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرموده است: «إِنَّ بَيْنَ يَدَيِ السَّاعَةِ كَذَابِيْنَ» مظهر گفته است: منظور از کذابین کثرت جهل، قلت علم و وضع احادیث رسول الله صلی الله علیه وسلم است که آن را افتراء می‌نمایند. هم‌چنان احتمال دارد که هدف از کذابین ادعای نبوت باشد؛ چنانچه در زمان رسول الله صلی الله علیه وسلم بود، بعد از آن نیز می‌باشد. هم‌چنان احتمال دارد که منظور از آن‌ها جماعتی باشد که ادعای خواسته‌ها و تمایلات نفسانی خودشان را داشته باشند و این باورهای باطل شان را به رسول الله صلی الله علیه وسلم نسبت دهند که همه شان اهل بدعت هستند؛ پس از ایشان حذر کنید.»

5- اما متباقی این حدیث را نووی در شرح‌اش به گونه ذیل توضیح داده است: «این قول رسول الله صلی الله علیه وسلم: "إِذَا أُعْطِيَ اللَّهُ أَحَدُكُمْ خَيْرًا فَلْيَبْدَأْ بِنَفْسِهِ" مانند حدیث مبارک: "إِبْدَأْ بِنَفْسِكَ ثُمَّ بِمَنْ تَعُول" یعنی از خود شروع کن؛ سپس به اقاربی که به تو نسبت دارند. و این قول رسول الله صلی الله علیه وسلم: "أَنَا الْفَرْطُ عَلَى الْحَوْضِ" کلمه "فرط" به فتح راء به معنی سبقت گیرنده و منتظر برای آب دادن. فرط و فارط همان کسی است که در آب پیش‌گام قوم می‌شود تا آنچه به آن نیاز دارند آمده سازد.»

برادران عطاء ابن خلیل ابوالرشته

26 شوال 1445 ه. ق.

5 می 2024 م.

مترجم: مصطفی اسلام